

derzoek was afgerond, zwaaide ze lenig haar benen eraf en stond weer vlot op de grond.

‘Zo’, sprak de arts, ‘u bent nog heel flexibel!’

Zij keek hem aan en zei: ‘Ik wil nog niet dood hoor.’

Na uitgebreid overleg met een andere arts besloot hij haar toch te opereren. Hij was ervan overtuigd dat de tumor plaatselijk was en dat er geen uitzaaiingen waren. Ze hoefde geen chemo, maar ze kreeg wel voorafgaande aan de operatie een aantal bestralingen. Haar endeldarm kon echter niet gered worden en ze zou een stoma krijgen.

‘Dat vind ik heel eng’, zei ze. ‘Maar ik ga het leren. Ik ben tenslotte de enige niet.’

De eerste dagen na de operatie ging het goed met haar. De wonden leken te genezen. Maar na een dag of vier gingen ze ontsteken. Dat was een enorme tegenvaller. Het werd dermate ernstig dat ze niet naar huis kon. Ze ging naar een verzorgingshuis waar ze verpleegd werd.

Het werd een heel moeilijke tijd voor haar. Ze kreeg wondbehandelingen die bijzonder pijnlijk waren. Mijn zus en ik probeerden daar steeds bij te zijn om haar te steunen, haar hand vast te houden. Ze kermde van de pijn. Zelf stonden wij ook met tranen in de ogen, zo erg was het ook voor ons om haar zo te zien lijden.

Bijna dagelijks was ik bij haar. Ze was angstig geworden door de pijnlijke behandelingen.

‘s Avonds liet ze me bijna niet gaan, maar ik moest toch weer weg. Heel wat keren liep ik huilend het gebouw uit.

Ze is drie maanden in dat verzorgingshuis geweest. Daarna kon ze naar huis om daar verder te herstellen. Ze kreeg thuiszorg. Ze moest leren met de stoma om te gaan en dat deed ze heel dapper.

Nadat ze hersteld was, kon ze niet meer op een fietszadel zitten, dat was te gevoelig, en dus, kon ze ook niet meer fietsen. Dat vond ze echt erg. Ze fietste zo graag. Vooral

's zomers fietste ze veel, hele middagen was ze onderweg en rustte ze uit op terrasjes. Fietsen betekende vrijheid voor haar en die vrijheid moest ze nu opgeven.

Ze kon ook niet meer op de fiets naar de winkels, dus gingen we samen met de auto boodschappen doen.

Ik belde haar een dag van tevoren op om te vragen of het haar uitkwam.

'Hoi. Ik zou morgen naar je toe kunnen komen en dan kunnen we ook samen je boodschappen doen.'

'Fijn', zei ze. 'Zullen we dan ook naar de plantjeswinkel gaan? Ik heb niets meer voor op de vensterbank.'

'Doen we', zei ik. 'Misschien is het handig dat je alvast een boodschappenbriefje maakt.'

'Nee hoor, ik weet het wel uit mijn hoofd.'

Inderdaad, steunend op de boodschappenkar liep ze systematisch gangpad voor gangpad af. Zij begon vooraan bij de broodafdeling, liep het eerste gangpad in om ontbijtkoek, melk en eieren te pakken, daarna het volgende pad voor de koffie en de thee en zo slingerden we de winkel door tot we eindigden bij de kassa.

Wanneer ze maar een paar boodschapjes nodig had, liep ze zelf alleen met haar rollator naar de winkel.

Half uur heen, half uur terug.

'Dan ben ik er even uit', zei ze. 'Ik loop niet de hele tijd achter elkaar door hoor. Ik sta soms even stil om uit te rusten. Of ik sta naar de plantjes in de tuintjes te kijken. Want ik moet wel blijven lopen. Als ik dat niet meer doe, word ik stijf en kom ik mijn stoel niet meer uit. En ik moet rechtop blijven lopen. Sommige mensen lopen krom boven hun rollator. Dat moeten ze niet doen.'

'Niet iedereen kan rechtop blijven lopen, mam', zei ik.

'Ze doen gewoon hun best niet', was haar reactie.

Naarmate zij ouder werd, werd ze vergeetachtiger. We moesten soms weer eens terug naar een gangpad, waar we al geweest waren!

‘Voor de volgende keer ga ik de boodschappen toch maar opschrijven’, zei ze. ‘Anders ben ik bang dat ik iets vergeet.’

Voortaan maakte ze dus voor de zekerheid een boodschappenbriefje.

Toen mijn moeder heel jong was, ze was pas veertien, ging ze in betrekking als dienstmeisje bij een herenboer in haar dorp. Ze woonde in het kleine dorp Stokkum in de Achterhoek vlakbij de Duitse grens. Ze zat op de huishoudschool maar moest van school af en het huis uit, om geld te gaan verdienen. Werken was ze gewend. Ze woonde op een boerderij en had altijd mee moeten helpen met koeien melken, suikerbieten rooien, dorsen en hooien.

Het was in die tijd normaal dat kinderen uit boerengezinnen al jong uit werken gingen.

De oudste jongen in het gezin ging meestal op de eigen boerderij aan de slag en de andere jongens werden elders boerenknecht. Voor de meisjes werd een betrekking als dienstmeisje gezocht, wanneer ze niet nodig waren om hun moeder in het huishouden bij te staan.

“Dienstmeisje voor dag en nacht” noemde men dat.

De dochter van de herenboer, bij wie mijn moeder dienstmeisje werd, was onderwijzeres.

Zij was het er niet mee eens dat mijn moeder haar school niet mocht afmaken en heeft daarom haar vader, de boer, ervan overtuigd dat mijn moeder weer naar school mocht. Mijn moeder heeft me een keer verteld dat ze het erg zou hebben gevonden om van school af te moeten gaan. Ze ging zo graag naar school. Na haar overlijden vond ik in een doos, waar foto's en adressenboekjes in lagen, ook het eindrapport van haar school. Ze had hoge cijfers.